

Itse tajusin »pitkän tähtäimen» huonoksi metaforaksi jo jolloinkin neli- ja viisikymmenluvun taitteessa, jolloin tästä sanonnasta oli tullut lehtikieleen oikea muoti-ilmaus. En ollut siihen mennessä erityisesti perehtynyt ampumataiteiden rakenteeseen; jokin käsitys tähtäimestä minulla kyllä oli. Metaforaherkkyys taitaa vaihdella kielenkäyttäjää myöten! Tässä tapauksessa on kuitenkin ilmeistä, että »pitkä tähtäin» harmitti suurta joukkoa saivartelemattomia kielenkäyttäjää. Paras osoitus siitä on, että asiasta jo parikymmentä vuotta sitten keskusteltiin runsaasti sanomalehdissäkin. Muistaakseni jonkun (ei-kielimirien) ehdottama »pitkä tähtäys» sai silloin suosiota, ja sitä näkee vieläkin; Matti Sadeniemi kyllä huomautti, ettei asia tästäkään vielä parane, koska pelkkä *tähtäys* ei merkitse 'tähtäysväliä'. »Pitkä tähtäys» merkitsisi pikemmin 'kauan kestävästä tähtäystä' (vrt. *pitkä tarkastelu, pitkä etsintä* jne.).

Kuusikymmenluvulla ilmaantui sitten, varmaan taas jonkun »pitkään tähtäimeen» kyllästyneen sepittämänä, uusi korvike *pitkä aikaväli*. Sen liikkeellepäästäjä ei ole tiedossani; tiettävästi sanonta ei ole kielenhuoltajista, ainakaan kielitoimistosta lähtöisin. *Pitkä aikaväli* on tietysti moitteetonta kieltä; sen ainoa vika on se, että se pyrkii eräissä yhteyksissä syrjäyttämään nasevamat ilmaukset. (»Lyhyellä aikavälillä» on usein = *aluksi, ensi alkuun, toistaiseksi*, »pitkällä aikavälillä» = *ajan mittaan* t. *oloon, aikaa myöten*.)

Samoihin aikoihin eräs juristi ilmaisi lehdistössä nimenomaisen tyytymättömyytensä »pitkään tähtäimeen» ja ehdotti sijalle sanontaa *pitkä näkemä* (pitkällä näkemällä, pitkän näkemän ohjelma jne.). *Näkemähän* tarkoittaa juuri näkömatkaa, näköväliä: »esteetön näkemä tiellä on 400 metriä». Tämä ehdotus on jäänyt turhaan unohduksiin; se olisi paitsi oikea käännös ruotsin ilmauksesta *lång sikt* myös moitteetonta kuvakieltä.

Spontaaneja valituksia »pitkän täh-

Vielä »pitkästä tähtäimestä»

Ilkka Hirvonen on epäilemättä oikeassa siinä, että kuvailmauksen syntyhistorialla ei ole varsinaista merkitystä ilmauksen osuvuudelle ja käyttökelpoisuudelle; väärään käännökseenkin perustuva metafora voi olla hyvää metaforiikkaa. Kysymys onkin nyt kuvan sopivuudesta nykysuomen semantiikkaan. Kuvaksihan *pitkä tähtäin* joka tapauksessa tunnetaan.

Kielemme käytäntö

täimen» osumattomuudesta olen kuullut muiltakin kielenkäyttäjiltä, mm. lehtimiehiltä, joista monet kokeneimmat ovat huolissaan lehtikielen nykyisten stereotyypioiden tunnottomasta käytöstä.

On siis selviä merkkejä siitä, että lukuisat kielenkäyttäjät ovat »pitkästä tähtäimestä» kiusaantuneet. Minkävertaista epätäsmällisyyttä kuvakielessä on yleensä siedettävä? Tavanomainen tyyliopin neuvo on, että metaforien kuten vertaustenkin pitäisi olla venkoilemattoman selviä ja havainnollisia, ja »pitkää tähtäintä» punnitessani pitäisin tästä koetusta ohjeesta kyllä kiinni.

T. I.